

Кучеренко Сергій Михайлович

*кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології діяльності в
особливих умовах, Національного
університету цивільного захисту України*

Кучеренко Наталія Сергіївна

*кандидат психологічних наук, доцент
кафедри практичної психології Української
інженерно – педагогічної академії*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ РИЗИКОНЕБЕЗПЕЧНИХ ПРОФЕСІЙ ДО ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Процес навчання майбутніх фахівців ризиконебезпечного профілю включає розвиток їхніх інтелектуальних можливостей, формування технічного і технологічного мислення як складової психологічної готовності особистості до професійної діяльності. Необхідно навчити курсантів застосовувати отримані знання та уміння при вирішенні технічних і технологічних завдань, що виникають у реальній виробничій діяльності, тому що в ході їх розв'язання формуються необхідні якості технічного і технологічного мислення. Процес застосування знань - це складна розумова діяльність, яка здійснюється в ході вирішення вищеназваних завдань. Розвиток мислення перебуває у прямій залежності від організації професійного навчання.

Психологічна підготовка – це система заходів щодо формування у майбутніх офіцерів стану психологічної готовності до подолання негативного впливу стрес-чинників надзвичайної ситуації й ефективного вирішення професійних завдань. Тобто процес цілеспрямованого формування психічних якостей, що забезпечують готовність майбутніх офіцерів до успішних дій в різних умовах обстановки, аж до найекстремальніших, включає дослідження, аналіз, формування, розвиток, корекцію професійно - пізнавальної сфери і особистості курсантів, консультування, надання своєчасної психологічної допомоги і підтримки, створення умов для особистісного та професійного становлення, їх повноцінної реалізації у службово-професійної діяльності. Вона є комплексом психолого-педагогічних та організаційних заходів, які проводяться професорсько-викладацьким складом, співробітниками психологічної служби у взаємодії з командирами підрозділів, курсовими офіцерами з метою підвищення успішності службової підготовки майбутніх офіцерів. Безумовно необхідно зазначити, що психологічна готовність є однією з граней загальної готовності курсантів до діяльності в особливих та екстремальних умовах. [3, с.82, 4, с. 396.]

В основі досягнення у кожного курсанта стану психологічної готовності лежить процес формування стійких психічних якостей, необхідних для виконання будь-якого поставленого завдання в різних умовах професійної діяльності, а також здатності протистояти психотравмуючим чинникам. Це є головною метою психологічної підготовки.

Завдання психологічної підготовки, як відомо, вирішуються за допомогою спеціальних методів. Моделювання психологічних чинників – це способи створення таких умов обстановки, які викликали б у фахівців психічні стани, подібні виникаючим у ході проведення діяльності в особливих та екстремальних умовах. Моделювання здійснюється такими способами:

- словесно-знаковим: розповіддю про майбутні труднощі; можливістю отримати травму у ході майбутньої вправи,;
- застосуванням технічних та імітаційних засобів;
- наочних – показ у кінофільмах, на фотографіях, на схемах тощо способів виконання професійних завдань, дій майбутніх офіцерів;
- тренажерних – моделювання психологічних чинників службово-професійної обстановки з використанням спортивних снарядів, технічних засобів і споруд професійної підготовки, необхідних навичок, що застосовуються для відпрацювання і вмінь;
- комп'ютерних – вплив на фахівця здійснюється шляхом моделювання психологічних чинників професійної обстановки в ході вирішення завдань і гри при роботі на ЕОМ;
- імітаційних – вплив на фахівця здійснюється шляхом моделювання психологічних чинників професійних дій з використанням засобів імітації зовнішніх ознак екстремальної ситуації;
- навчально-професійних – моделювання психологічних чинників надзвичайної ситуації з використанням спеціальної техніки та обладнання, підручних засобів, що можуть застосовуватися для організації ведення діяльності в особливих та екстремальних умовах. [3, с.84]

Наші спостереження свідчать, що існуючі в професійному навчальному закладі засоби навчання мало сприяють інтелектуальному розвитку і творчому ставленню до навчання і праці. У свою чергу, розвиток соціальних і пізнавальних мотивів, навчання раціональним прийомам вирішення технічних задач дозволяє прискорити розумовий розвиток особистості, створити сприятливі умови для розвитку технічного і технологічного мислення. Розвиток цих типів мислення є одним з основних факторів, що забезпечують формування психологічної готовності спеціалістів до професійної діяльності. Визначити психологічну готовність до діяльності в процесі навчання - це значить мати підстави і можливості робити висновок про наявність не тільки сформованих уявлень з ряду тем і розділів навчальних предметів, але і засобів реалізації їх на практиці. Вирішення цієї нагальної проблеми вимагає забезпечити формування професійного мислення, саморегуляції мотиваційної сфери особистості, уміння актуалізувати минулий досвід і не тільки мати відповідні знання, але і застосувати їх щодо нових умов.

В сучасних умовах виникає необхідність, щоб майбутній офіцер володів не тільки суто професійними вміннями та навичками роботи з відповідними технологіями і технікою, але і знаннями в галузі загальної та соціальної психології, психології управління, організаційної психології, тобто був спроможним успішно організувати роботу у підпорядкованих підрозділах. Отже, психологічну готовність майбутніх офіцерів до діяльності необхідно розглядати не тільки з позиції володіння ним відповідними техніко-технологічними знаннями, вміннями і навичками, але і з урахуванням наявності знань, навичок і вмінь для здійснення організаторської та управлінської діяльності.

Сучасний стан суспільства потребує від майбутнього офіцера такої психологічної готовності до діяльності, яка б дозволила включитися в реальну професійну діяльність без додаткової підготовки з урахуванням нових соціальних і професійних вимог. Визначення психологічної готовності до професійної діяльності майбутнього офіцера необхідно здійснювати безпосередньо в професійному навчальному закладі, з урахуванням структури психологічної готовності спеціалістів певного профілю діяльності. При цьому необхідно, здійснюючи навчально-професійний процес, знайомити курсантів із психологічними особливостями їхньої майбутньої діяльності, визначати її позитивні і негативні сторони. Важливими умовами є визначення відповідності схильності і спроможності курсантів характеру професії, удосконалювання професійно важливих якостей особистості, що дозволить забезпечити успішність їхньої майбутньої діяльності.

Тому при визначенні готовності курсантів до діяльності в підрозділах необхідно враховувати не тільки їхню академічну успішність, але і психологічну готовність до різних аспектів професійної діяльності. Така готовність визначається характером мотивації, рівнем сформованості технічного і технологічного мислення, комунікативними та організаторськими здібностями. Визначення такої готовності дозволить здійснювати цілеспрямований відбір випускників, а самі випускники зможуть швидко і без додаткової підготовки адаптуватися в цих організаціях до виконання різних форм роботи у виробничих колективах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зливкова В.Л., Кузікова С.Б. Психологічні технології ефективного функціонування та розвитку особистості: монографія / за ред. С.Д. Максименка. Суми, 2019. 540 с.
2. Кучеренко С. М., Кучеренко Н.С. Організаційні аспекти психологічного забезпечення успішності службово - бойової діяльності майбутніх офіцерів технічного профілю. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». Вип.1. Т2. 2018. С. 159-165
3. Основи психологічного забезпечення діяльності МНС: підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка Харків, 2009. 217 с.
4. Осьодло В. І. Психологія професійного становлення офіцера: монографія Київ, 2012. 463 с.
5. Приходько І. І. Засади психологічної безпеки персоналу екстремальних видів діяльності: монографія Харків, 2013.745 с.